

Slutredovisning av projekt för främjande av svenskt vattenbruk 2018:

Marknadsutvecklande åtgärder riktade mot konsumenter och producenter för tropiska arter på den svenska marknaden

Pengarna som vi har fått via livsmedelsstrategin har möjliggjort intensivt arbete under året med aktiviteter som alla hänger ihop och på sikt leder till en ökad marknad. Erfarenheterna från projektet är positiva och det är tydligt att det finns en begynnande marknad även om vi så här ett trekvarts år från projektstart kan konstatera att det mesta ännu är ogjort och att ytterligare insatser behövs inom hela marknadsområdet, både det utåtriktade (marknadsföring i konsumentled) och det som handlar om att lägga en grund (certifieringar, grunddata, utbildningar av fiskdiskar mm).

Aktiviteter under projektet, hur de har uppfyllt projektets mål och syfte enligt projektansökan

För att uppfylla projektet syfte om att öka kunskapen om nya fiskarter/metoder och samtidigt sprida kunskap gällande hållbart uppfödd fisk för konsumenter, detaljister och grossister har vi:

Aktivitet: Ta fram en receptsamling för två arter, tilapia och clarias.

Utförande: Drygt 50 recept finns nu tillgängliga på vår hemsida för alla som vill laga dessa fiskar, oaktat producent. Receptsamlingen finns än så länge bara digitalt men kommer att tryckas i framtiden.

Måluppfyllelse: God. Vi avsåg att öka kännedomen och kunskapen hos konsumenter kring hantering och beredning av nya arter för att minska tröskeln att välja dessa. Receptsamlingen är publicerad och har fram till dags dato ungefär 500 unika besök., räkneverktyget infördes inte förrän i september varför siffran är relativt lägre än förväntat. Efterhand som kännedomen om fiskarna ökar förväntas trafiken öka. Recept kommer att tryckas och distribueras till fiskdiskar som säljer sådana här fiskar. En fiskskola kvarstår att publicera, denna tas just nu fram tillsammans med studenter på högskolan i Kristianstad.

Lärdomar: Det behövs ännu mer!

Avvikelse från projektansökan: Ingen kokbok finns producerad. Detta har bedömts som en sekundär del i receptframtagningen. De är mer allmänt tillgängliga i webbformat. Inom ramen för projektet har vi identifierat ytterligare information som behöver tas fram. Det handlar om filmat material kring filetering och styckningsschema, detta pågår i samarbete med studenter på gastronomiprogrammet.

GÅRDSFISK

Aktivitet: Ta fram och sprida näringsdata till andra odlare om de tropiska fiskar som idag odlas kommersiellt i liten skala i Sverige, tilapia och clarias, samt att ta fram näringsdata för ytterligare två arter som har kommersiell potential.

Utförande: Vi har haft två arter på analys, tilapia och clarias. Grundläggande näringsdata är tillgängliga på vår hemsida men detaljerade data behöver vi analysera vidare, liksom data för barramundi som inte har slaktats än. Den fjärde arten har utgått ur projektet.

Måluppfyllelse: Halv. Data för en art och saknas då den inte är slaktfärdig än och den fjärde har utgått ur projektet.

Lärdomar: Näringsdata är viktiga, det är en av de frågor vi oftast får från konsument som också vill ha data på mer detaljerad nivå (vitaminer, mineraler, fettsammansättning). Det ska vi ta fram under våren.

Avvikelse från projektansökan: Nej.

Näringsvärde per 100 g	Tilapia	Clarias
Energi	360 kJ/86 kcal	670 kJ/160 kcal
Fett	0,9 g	8,6 g
- varav mättat fett	0,3 g	1 g
Kolhydrater (g)	<0.5 g	<0.5 g
- varav sockerarter (g)	<0.1 g	0,1 g
Protein	18,9 g	18 g
Salt	0,1 g	0,2 g

Tabell1: Näringsvärden för två arter

Aktivitet: Lyfta dialogen på ett djupare plan för att göra en eko-märkning av landbaserad fiskuppfödning möjlig i framtiden. Skriva en prejudicerande MKB (Miljökonsekvensbeskrivning) som kan ligga till grund för andra odlare samt bidra till kunskap i den offentliga/beslutsfattande sektorn. IP Sigill certifiera produktionen för att visa att även mindre producenter har möjlighet att arbeta med säkra livsmedel.

Utförande: Under året har an ansökan om miljötillstånd med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning lämnats in. Vi inväntar myndigheternas svar på den, för att veta om den kan tjäna som ett prejudikat för tillstånd upp till 300 ton. Vi har deltagit i KRAVs förstudie om huruvida de vill märka landbaserade fiskuppfödningar. De väntas ta beslut i december om de ska gå vidare med frågan eller ej. Vi har också initierat och inlett ett standardarbete med Svenskt sigill, detta

GÅRDSFISK

beräknas vara infört våren 2020, tillgängligt för alla landbaserade producenter som uppfyller Svenskt Sigills krav. Gårdsfisk har idag en IP-livsmedel.

Måluppfyllelse: God.

Lärdomar: Det tar tid med tillstånd och certifieringar, inget som var okänt. Att skriva en MKB för vattenbruk på land är relativt enkelt. Dock så som branschen redan är medveten om bör fisk på land på det här sättet snarare prövas som ett djur i lantbruket snarare än som vattenbruk.

Avvikelse från projektansökan: Inga.

Aktivitet: Arbeta med butiksnärvaro, utbilda tre personer för att bjuda informera och samla information direkt för konsumenter. Detta arbetssätt är effektivt och ger en direktrespons från konsumenterna.

Utförande: En person har anställts enkom för att vara ute i butik en dag i veckan. Ytterligare två har utbildats och varvar andra uppgifter med butik. Per den 31/12 är 60 butiksdemo bokade. Varav 40 redan har utförts. I genomsnitt möter vi ett hundratal konsumenter vid varje tillfälle. Det är 6000 konsumenter som har haft direktkontakt med dessa fiskar och fått höra mer om fisk på land. I butik får vi värdefulla synpunkter som vi tar med oss i arbetet framåt. För oss och andra producenter är det viktigt att arbeta med förutsägbar och god kvalitet. Det blir tydligt hur svårt det är att vinna konsumenter som någon gång haft en dålig erfarenhet av dessa fiskar. Där har alla producenter ett gemensamt ansvar för att lyfta näringen framåt.

Måluppfyllelse: God.

Lärdomar: Butiksnärvaro är viktigt men också ett kostsamt sätt att sälja fisk på. Det går åt mycket tid till planering och genomförande.

Avvikelse från projektansökan: Inga.

Projektet skulle också bidra till att utveckla och skapa förutsättningar för att introducera nya arter för de svenska vattenbruken och därför skulle vi:

Aktivitet: Testodla två på den svenska marknaden okända arter för att ta reda på om de lämpar sig för kommersiell odling i Sverige.

Utförande: Vi har sedan i juni haft barramundi i 4 bassänger. De har per november vuxit till cirka 400 gram och det beräknas vara ett par månader till slaktfärdig vikt. Slakt beräknas till mars. Importprocessen var krånglig och dyr varför utpris till konsument inte förväntas bli konkurrenskraftigt med den importväg som valdes. Vi kommer att söka andra importvägar (använda en konsult som är expert på import) om vi bestämmer att odla den kommersiellt. 5000 yngel importerades från Australien då det inte finns några europeiska leverantörer av yngel. 20 % dog i tullen på grund av oklarheter med tillstånd mm. Efter det har dödligheten stabiliserats till 10 %. Tester på SVA visar inga sjukdomar. Dödligheten härrörs till stress.

Måluppfyllelse: En art provodlad till halv vikt inom projekttiden. Gårdsfisk slutför under våren 2019. Marknadsrelease av barramundi kommer ske med förväntad pressuppslutning tillsammans med

GÅRDSFISK

kockar som får bedöma potentialen, därefter avgör vi om vi ska fortsätta föda upp den. Då presenterar vi också näringsvärden och vår bedömning av potentialen för svenskt vattenbruk.

Lärdomar: Barramundi är känslig för stress. Hög vattencirkulation förefaller stressa fisken. Likaså förflyttningar och hantering. Detta är lärdomar vi tycker man ska ha med sig. Den behöver hanteras på annat sätt än tilapia och clarias då den inte är lika tålig och alltså känslig för hantering och förflyttning inom anläggningen. Det stämmer delvis överens med våra initiala erfarenheter av att föda upp clarias och tilapia. Det är en inkörssträcka för personal för varje ny art som införs. Potential finns för den lever och växer.

Avvikelse från projektansökan: Det gick inte att få tag på yngel av jade perch, som var den andra arten vi skulle pröva. Den enda leverantören som finns i Europa i Belgien ville inte sälja till oss. Detta tycks härröras till konkurrenssituationen. Det finns fortsatt på agendan att testa jade perch som är en fin matfisk med liknande miljöegenskaper som de fiskar som drivs upp i RAS kommersiellt i Sverige, men då måste de importeras från Australien. Vi bedömde i dagsläget att det var klokare att satsa på en art i taget.

Utöver de mål för respektive aktivitet som beskrivits ovan hade vi som mål att sprida kunskap kring nya arter och belysa fördelarna med att odla tropiska fiskarter i landbaserade recirkulerande system. Detta har uppnåtts genom rapportering i media, butiksnärvaro, föreläsningar inom ramen för bland annat Refarms arbete och information till lantbrukare som är intresserade av att producera fisk. På den konferens för lantbrukare som anordnades inom projekt (spridningskonferens) deltog cirka 150 lantbrukare som därigenom fått reda på vilka fördelar som finns med att föda upp tropiska fiskarter i landbaserade recirkulerande system. Vi har också haft samarbete med högskolan och föreläst för flera studentgrupper av framtida gastronomer, viktigt att de tidigt kommer i kontakt med dessa fiskar som livsmedel.

Beskriv på vilket sätt ni kommunicerat resultaten

Gårdsfisk har haft media under året, det som gav störst spridning var ett inlägg på de nationella nyheterna (Rapport) i november. Detta inlägg initierades av det arbete som är inlett med Svenskt Sigill. Trafiken till vår hemsida ökade då temporärt med ett par hundra procent vilket visar på att nyfikenheten är stor.

I övrigt har vi figurerat i jordbrukspress (Land, Jordbruksnytt, ATL, AGFO, Livsmedelstidningen, Kristianstadsbladet mfl). Vi har haft flera studiebesök under året och föreläst inom och utom vattenbrukssverige. Allt indirekt kopplat till projektet. Det pressmeddelande som kom ut efter marknadsträffen har resulterat i ett antal artiklar.

Vi har haft bra trafik på facebook och på den blogg som skrivs på vår hemsida om olika aspekter av vattenbruk i den här formen. VCO och Refarm delar ofta våra poster i sina nätverk. Detta är ett arbete som nu etablerats och som fortskrider. Vi ser kopplat till detta en ökning av konsumer som e-postar i sin jakt på att få tag på fisk.

Efterarbetet för att sprida kunskap från konferensen till lantbrukare kommer att ske under december månad.

Beskriv hur resultaten främjar svenskt vattenbruk, specifikt den målgrupp ni identifierat i projektansökan

Vi menar att näringen som helhet har haft nytta av projektet. Kännedomen om arterna (både vad avser tillagning och näringsinnehåll) har ökat under året, från låga nivåer. I Kristianstadstrakten när vi är ute och föreläser så har idag i stort sett alla i publiken redan hört om fisk på land och många har smakat. När konsumenter har kännedom om fördelarna med arterna och metoden så kan efterfrågan öka och då kan näringen som helhet växa, det vill säga det blir utrymme för fler producenter och den inhemska livsmedelsförsörjningen framtidssäkras. Miljökonsekvensbeskrivningen, om den godkänns av myndigheterna, kan tjäna som ett exempel på hur sådana kan skrivas för integrerat lant- och vattenbruk och det stärker näringen att ha goda exempel.

I det fall projektet inte fortlöpt enligt projektansökan, beskriv varför och hur ni valt att arbeta trots motgång

En reflektion är att det tar tid att komma igång. Projektledaren var en nyrekrytering vilket gör att de flesta aktiviteterna har utförts under slutet av perioden och inte är helt färdiga. Till exempel är inte alla trycksaker (kokbok) klara. Import av en art visade sig svårare än planerat och lades därför på is för att fokusera på övriga delar i projektet.

Vi har samarbetat med de aktörer som nämndes i ansökan, högskolan i Kristianstad och Krinova. På högskolan har vi bidragit med att hålla föreläsningar för studenter och vi handleder just nu två studentprojekt som riktar som marknadsutvecklande åtgärder (form för att möta fiskdiskar och tillagningsmanual för clarias). Utan projektet hade vi inte haft möjlighet att handleda studenter.

Beskriv hur resultaten kan användas i framtida projekt/ processer/ arbete inom svenskt vattenbruk

Resultaten visar på att produktion av fisk inte är den stora utmaningen utan att nå marknaden på ett effektivt sätt med säkra och attraktiva produkter med en logistik som passar dagligvaruhandeln, där trots allt majoriteten av alla livsmedelsinköp sker. Detta bör påverka hur man bedömer framtida projektansökningar. Att många lantbrukare har ett seriöst intresse beror också på att de ser att det finns en marknad i begynnelse vilket i sin tur beror på att branschen syns i media och att produkter syns i butik. MKB:n kommer kunna tjäna som ett exempel för miljökonsekvenser inom det integrerade lant- och vattenbruket. Recepten tjänar som en hänvisning för alla som föder upp dessa arter och kan nyttjas brett.

Budget

Budgeten är upparbetad men har omfördelats något mellan aktiviteterna.

